

КИРИЛИЦАТА И ЕКОНОМСКАТА МОЌ

Доц. д-р Виолета Николовска

ДУ „Гоце Длечев“ – Штип

Ако на Гугл (Google) испишеме *кирилица* (земајќи ја предвид променливоста на информациите што се нудат на интернет), ќе добиеме: КИРИЛИЦА – уште од 886 година, секогаш први (вести, спорт, забава), а подолу и линкот, те веб-страната на интернет весникот kirilica.com.mk. Под поимот *кирилица* на Википедија стои: „Кирилица е азбука што се употребува за пишување кај шест природни словенски јазици (белоруски, бугарски, македонски, руски, српски и украински) како и многу други јазици од поранешниот Советски сојуз, коишто се наоѓаат во Азија и Источна Европа.“ (Следува и статија што содржи прилично долг список на јазици кои користат и користеле во одредено време кирилица, чиј линк ќе биде приложен на крајот од текстот.)

Јазикот и писмото со кое се изразува се врзуваат со идентитетот на еден народ. Ова прашање е особено актуелно кај нас. Меѓутоа, ова беше концепт што се се наметна и се популаризираше во Европа во 18. век. Оттогаш наваму светот во кој живееме многу се измени, особено во социолошка и политичка смисла. Овие промени нужно се рефлектираа и на културолошки план. Она што го одбележува денешниот свет е концептот на мултинационални и според тоа на мултикултурни држави. Тие можеби и не се повеќе на број, колку што силни и влијателни на економски и на политички план. Тука ќе ги споменеме на прво место Соединетите американски држави и Европската унија. Во овој труд нема да навлегуваме во сериозни социолошки истражувања, туку ќе направиме една повеќе лаичка анализа на различните околности во кои се создадени и опстојуваат овие два моќни државни сојузи. Првата разлика, е разликата во традицијата. Соединетите американски држави, за разлика од државите во Европа се релативно нови. Американската

нација како концепт е нов концепт. Неа ја сочинуваат претставници од различни нации, дојдени на Новиот континент, главно индивидуално за кои заедничко е тоа што живеат во една држава. Сите овие претставници на различни нации како своја историја си имаат свој културен и национален идентитет. Меѓутоа, заедничкиот живот секогаш носи со себе фактор на обединување. Ова го знаеме особено ние лингвистите, бидејќи заедничкиот соживот (живот во контакт) на различни јазици доведува до нивно приближување, дури и на структурален (граматички) план. Промените во јазикот се можеби последната последица од една таква коегзистенција. Многу порано се случуваат други промени, промени на културолошки план. Јазикот е и средство за комуникација, но и како што рековме, тој се врзува со идентитетот на една нација и станува нејзин препознатлив културолошки знак. Англискиот јазик во САД многу лесно ја презема таа улога.

Во Европа, ситуацијата е малку поразлична. Во Европската унија влегуваат народи не индивидуално, туку влегоа држави со многу богата културна и национална традиција. И со различни јазици. Тука неминовно беше да се постави прашањето за националниот и културниот идентитет, и според она што јас сум го прочитала тоа е многу убаво решено „Унијата ќе ја почитува културната, верската и јазичната различност“ (Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 22, 2000 - преземено од “An Introduction to Language Policy”, edited by Th. Ricento , 2006, кај R. Phillipson, “Language Policy and Linguistic Imperialism”, стр. 346).

Третиот пример на таква современа мултинационална држава е примерот на бившиот Советски сојуз. Држава на многу различни нации, со многу (не само по број, туку и по суштина, квалитет) различни култури. Со доминација (или барем широко познавање) на рускиот јазик. (Овде повторно би сакала да истакнам дека моите сознанија се лаички во оваа област и доколку грешам би сакала да бидам искоригирана).

И сега, кога дојдовме до рускиот јазик, дојдовме и до писмото кирилица.

Пред да се задржиме на оваа тема повеќе, би сакала да погледнеме на светот и малку пошироко, да го споменеме и она што се

нарекува денес глобализација или процес на глобализација и тоа само од аспект на јазикот. Тука секако неизбежно ќе се соочиме со англискиот јазик и тоа од два аспекта: како јазик на поширока комуникација (денеска станува проблематичен и поимот за светски јазик што се употребуваше кај нас) и како јазик што врши влијание на другите јазици со кои е во контакт (повторно контакт преосмислен и сфатен во широка смисла – преку културата, поточно масовната култура, културата што се шири преку мас-медиумите).

Како јазик на комуникација, тој се среќава и во електронската комуникација: пребарувачи, веб-страни, електронска пошта. Така влегува во секоја земја. А со себе го носи и писмото – латиничното писмо.

Што да прават и како да го решат овој проблем оние народи што ги споменавме на почетокот на овој труд, што ја употребуваат кирилицата како свое писмо? Во „глобалниот свет“ тие се малку. Како да се заштити нивниот културен идентитет? Како тие самите да го заштитат својот културен идентитет? Во науката за јазикот постојат синтагми како што се: *јазично планирање, јазична политика, јазична стратегија*. Содржините што ги конотираат овие синтагми се дел од прашањата што се поврзуваат со стандардниот (литературен, официјален) јазик во една држава и со стандардизацијата на тој јазик. Тие се дел и од јазичната култура на еден народ. Негувањето, градењето на јазична култура е посебен сегмент од науката за јазикот и од општествениот живот. Тоа се остварува на различни начини, како на пр. преку образованието (тоа е еден од клучните фактори во градењето на јазичната култура), но и преку средствата за масовна комуникација, на пр. преку медиумски кампањи (кај нас имаше една таква кампања посветена на кирилицата, што секако е за поздравување). и сега доаѓаме до факторот економска моќ. Тастатурите на мобилните телефони ни се главно на латиница. Зошто? Затоа што сме мал пазар. Тастатурите на компјутерите – исто. Ако ги отвориме компјутерите и почнеме да чепкаме по нив, не само интернетот, туку и програмските команди со кои ги работиме нашите документи се на англиски и на латиница. Зошто? Е овде одговорот мислам дека не е затоа што сме мал пазар, туку затоа што не сме се потрудиле да ги преведеме и да ни бидат на кирилица. Или поточно, не

сме ги инсталирале преведените. И тукаа можеме да го поставиме прашањето кој фактор е пресуден. Дали економската моќ или некој друг. Да погледнеме како е во Русија. Јас од лично искуство не можам да тврдам, но до мене дошле сознанија дека Русите го немаат овој проблем. Дека тие работеле на тоа во нивните компјутери да се сретнат најпрвин со рускиот јазик и со кирилицата. Ако се запрашаме зошто, јас тука не би го ставила економскиот фактор на прво место, туку факторот на традиција, поточно културна традиција. Веќе споменав за улогата и влијанието – престижот што рускиот јазик го имаше во бившиот Светски сојуз. Значи, во Русија традицијата да се негува и чува рускиот јазик е долга и развиена. Само колку прирачници ја руски јазик и култура на говорот пронајдов во електронска форма (pdf. формат).

Каква е нашата традиција во однос на негувањето на литературниот јазик и неговото писмо? Без да истражуваме, да ги чуеме само нашите водители и нивните гости во телевизиските емисии како зборуваат, да ги погледнеме називите на фирмите – на кој јазик и на кое писмо се напишани, да погледнеме на кој јазик ни се преписките на интернет и на службените комуникатори.

Кај нас она што треба да се развива е свеста. Она што нам во овој контекст ни недостига не е толку економска моќ, колку што е јазична култура и свест. А таа се гради. Ние не можеме да се бориме против латиницата, а и не треба. Ние треба да го зачуваме она што е наше. Што е дел од нашиот културен идентитет.

Нашите млади луѓе изгледа дека се свесни за тоа, или барем дел од нив. И тоа радува. Се надевам дека, некои од нив, нема да ми се налутат што тука ќе приведам дел од нивната (јавна) комуникација на еден блог, чиј автор е потпишан како bi (со латиница). Темата на разговор е кампањата за употребата на кирилица и воопшто употребата на кирилицата.

Ме поттикна [Калина](#) да срочам еден пост, но бидејќи е касно и ми се спие а утре ќе шетам по полјани, ќе биде краток.

Јас ја сакам кирилицата многу. И многу ме радуваше и блогерај што од старт имаше политика на необјавување на главна страна постови кои не се напишани на кирилица.

Се радувам што на некој помокен му текнало колку е загрозен нашиот јазик и писмо, а преку тоа најмногу нашиот национален идентитет, па зел и се ангажирал малку околу информирање на луѓето за тоа.

Кампањата ми се допаѓа со сите нејзини недостатоци. Некој може да кажува што сака, ама самото тоа што се прави е доволно голем и добар чекор за мене.

- [Еве линк](#) до материјалите за кампањата.
- [А тука](#) да си ја симнете и песничката

п.с. Ова уште не ми се верува, ама ај да сподела и со вас. Пред некое време еден клиент на работа, познат и успешен бизнисмен, онака пун себе го изнесе својот генијален предлог да сме се организирале и да сме побарале, онака сериозно со петиции чуда, македонски да се пишувало на латиница. Не за дабам мислам дека бизнисмените се оние кои ќе го доведат до крај овој свет.

...

[nadezna](#) | 1 Мај, 2008 - 01:24 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Убава кампања, убаво си напишала иако кратко, но, сега едно големо НО. Да тргнеме одовде со никовите и да ги пишуваме на КИРИЛИЦА. Колку убаво би било тоа, нели, како придонес и зачувување на нашето писмо.

Инаку ова повеќе ми заличува, ќе ме извиниш, на кампањиве со продавање на лажен патриотизам.

Ај да тргнеме од себе овде.

Прво од сопствеников на блогот, па коментаторите на постов.

(кирилица | 1 Мај, 2008 - 08:11 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

„Кирилица“, имам предлог за тебе - кога последните твои 100 маилови од и до пријатели (а да, и сите chat прозорчиња) ќе бидат на кирилица, тогаш да бараме сопственичката на блогов да го смени никот во кириличен. Дотогаш, ова твоето ми личи само на наоѓање рачки. btw :), сеуште не можеш да напишеш URL на кирилица, така што ќе мораме уште некое време да ја користиме и латиницата ;).

(Томе | 1 Мај, 2008 - 21:06 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Кирилицата е наше официјално писмо и треба да ја негуваме...но треба да се знае и има моменти и места кадешто латиницата е неизбежна.

([Партик](#) | 1 Мај, 2008 - 21:53 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Томе, како информација, можеш да напишеш URL на кирилица. :) ирилица е многу по секси од латиницата, сите ја знаат а ретко за кој е достапна во полна форма и суштина... Му доаѓа нешто као субкултура у однос на латиничниот фронт...екстрим клајминг зошто нема спелинг, и зборлива е...

([SPACEGUN](#) | 2 Мај, 2008 - 00:11 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Кога ќе се изговори кирилица прва асоцијација ми е БУШАВА АЗБУКА, најдобар производ од Македонија наменет за едукација и афирмација на македонскиот јазик. Треба да ја репризираат серијата, иако е одамна работена верувам дека пак ќе го задржи вниманието на децата
Репризата+кампањата=одлична комбинација

([Април](#) | 2 Мај, 2008 - 00:28 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Мислам дека на интернетот веќе почна многу убаво да се решава што да остане на латиница, а што да се пишува со кирилица, в. на google, под поимот кирилица, што е запишано со латинично, а што со кирилично писмо. Овде ќе приведам и дел од коментарот на авторот што на блогот се потпишува со *кирилица*: Имаш кириличен оперативен систем, имаш кириличен офис со кириличен аутлок, имаш многу добри програми кои другите програми ги претвараат во кирилични, бараат твоја доработка, но ако се сака се може. Експлорерот, Мозилата и уште некои пребарувачи ти работат на македонски јазик. Значи може многу работи да користиме и овде во кирилична форма, а таму каде е неизбежно, нормално ја користиме латиницата, како и англискиот или друг јазик.

На крај, приведувам и линк на еден форум на женско интернет списание кое храбро ја брани кирилицата (со своевиден пропишан акт за задолжително пишување на кирилица.

Користење на кирилица

Форумот на Femina.mk има вграден модул за веб-кирилица. Ова значи дека можете да пишувате на кирилица дури и да немате македонска поддршка на вашиот компјутер.

Ве замолуваме да користите кирилица за сите ваши мислења.

Зошто да користите кирилица?

- Кирилицата е нашето автентично писмо и дел од нашиот идентитет. Да ја зачуваме!
- Мислењата напишани на кирилица се полесни за читање.
- Користењето на кирилица ќе ви помогне во образованието и на деловен план.

Како да користите кирилица?

- Ако имате македонска поддршка на вашиот компјутер, користете ја комбинацијата Alt+Shift на вашата тастатура за ја вклучите кирилицата. [Како да инсталирам македонска поддршка?](#)
- Ако немате македонска поддршка, користете ја вградената поддршка за кирилица на форумот на Femina.mk. За да ја активирате, притиснете го копчето Shift на вашата тастатура 2 пати еднопосредно (бидете брзи).

Останати правила за пишување на мислење

- Користете интерпункциски знаци.
- Користете голема буква на почетокот од речениците.
- Разделувајте ги долгите мислења на параграфи (притиснете „Enter“ 2 пати).
- Користете го копчето „Преглед“ и проверувајте ги мислењата за грешки пред да ги испратите.
- Не пишувајте со ГОЛЕМИ БУКВИ.
- Не користете **bold**, *italic*, подвлекување или **боја** за целиот текст на мислењето. Користете ги овие стилови само кога имате потреба да акцентирате мал дел од напишаниот текст.

Пример како треба да изгледа едно мислење:

(Извадок од „Папокот на светот“ од Венко Андоновски)

Прво: да ја заборавам светлината, облакот од светлина што никој не го виде освен мене, кога тој влезе во одајата на логотетот. Ни логотетот, власт врвна, не го виде облакот виолетова светлина околу телото на Философот. По тоа знаев дека јас и Философот

сме подобни: гледаме невидливи нешта. Со очи внатрешни гледаме.

Светлина таква никогаш немав видено, дури ни кога сум го призивал Бога, во часови бестелесни, бесчулни. И музика, вселенска, што никој, освен мене не ја слушал. Три нешта видов: светлина, боја и музика.

Пример како не треба да изгледа едно мислење (истиот текст):

PRVO DA JA ZABORAM SVETLINATA OVLAHOT OD
SVETLINA STO NIKOJLK NEGO VIDE OSVEN MENE KOGA
TOJ VLEZE VO ODAJATA NA LOGOTETOT NE LOGOTETOT
VLAST VRVNA NEGO VIDE OBLAKOT VEOLETOVA SVETLNI
OKOLU TELOTO NA FOLOSOT PO TOA ZNAEV DEKA JAS I
FOLOSOVOT SME PODOBNI GLEDAME NEVIDLIVE NESTA
SO OVI VNTRESNI GLEDAE SVETLINA TAKVA NIKGOAS
NEMAV VIDENO DURI NI KOGA SUM GO PRIZAL BOGA VO
CASOVI BSEASELESNI BESCUNLI I MUZIKA SLEVENSKA
STO NIKOJ OSVEN MENE NEJA SLUSNLA TRI NESTA VIDOV
SVETLINA BOJA I MUZKA

За крај...

Корисниците што не ги почитуваат правилата ќе бидат опоменувани, а нивните мислења редактирани!

Сигурно ќе се согласите дека горенаведените правила ќе придонесат за полесно користење и поголема прегледност на форумот. Искрено се надеваме дека со нивното почитување заедно ќе го направиме ова женско место уште попријатно.

КОРИСТЕНИ ИЗВОРИ:

1. <http://www.google.com/search?hl=mk&source=hp&q=%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0&btnG=Google+%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5>
2. <http://mk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0>
<http://mk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%98%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0>
3. Th. Ricento (ed.), “An Introduction to Language Policy”, Blackwell Publishing, 2006.
4. <http://blogot.blog.com.mk/node/153342>
5. <http://forum.femina.mk/soopstenija/koristenje-na-kirilica-i-pravila-zapisuvanje-na-mislenje-t747/>

Томе, ете убаво тргна кампањава, ти се потпиша со кирилично писмо. Да се дообјасниме, коментарот што го оставив воопшто немав намера да биде кавгациски, но сакав само да скренам нечие внимание, поточно на сопственикот на постов. Ако веќе пишуваме за нешто и подржуваме некоја кампања, дај да тргнеме прво од себе, да се погледнеме во огледало и да пишеме, а вака? Имаш кириличен оперативен систем, имаш кириличен офис со кириличен аутлок, имаш многу добри програми кои другите програми ги претвараат во кирилични, бараат твоја доработка, но ако се сака се може. Експлорерот, Мозилата и уште некои пребарувачи ти работат на македонски јазик. Значи може многу работи да користиме и овде во кирилична форма, а таму каде е неизбежно, нормално ја користиме латиницата, како и англискиот или друг јазик.

Што мислиш колку луѓе кои се залагаат за чиста околина и подржуваат кампањи, вчера го покажаа своето друго ја.

Искрено очекував овде коментар од сопственикот на постот, но нејзино право и да не одговори, јас сум во нејзин двор и имам чувство како да сум непожелен гостин.

Поздрав

(кирилица | 2 Мај, 2008 - 11:45 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Ми се допаѓа кампањата за кирилица. Конечно некој се сети дека јазикот и писмото треба да се заштитат. Само ова требаше да се направи многу порано. Ме интересира дали постои закон со кој се регулира употребата на македонскиот јазик кај имињата на фирмите. Мислам дека постои, ама не ми е јасно зошто не се применува. Работата на тоа поле е ужас. Јасно е дека латиницата има широка меѓународна употреба, ама не може да се употребува и кај што треба и кај што не треба.

П.С. Ако кирилицата не ја заменеше глаголицата, верувам дека денес ќе бев неписмен 🤖

([Куќоберникот](#) | 2 Мај, 2008 - 12:58 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Глаголицата е подобра, особено онаа аглеста глаголица. Освен тоа, слоганот на кампањата е неверојатно имбецилен.

([Antonio Gaudi](#) | 2 Мај, 2008 - 21:53 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Убава е глаголицата како писмо, ама многу е потешка за учење. Затоа реков дека денес би бил неписмен да се пишуваше на глаголица. 🤖 А мене естетски многу повеќе ми се допаѓа облестата глаголица.

([Куќоберникот](#) | 2 Мај, 2008 - 22:38 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Прво да ти се заблагодарам што ме удостои со полуодговор и полупрашања. Напоменав во минатиот коментар, дека намерата воопшто не ми е кавгациска, а најмалку провокативна.

Се потпишав со кирилица, соодветно со насловот на постот, а ник немам од едноставна причина што немам блог. Овде сум само повремен гостин, кој сака да прочита вака некоја интересна тема и понекогаш остави по некој коментар, без никакви задни намери.

Откога се објаснив за ова, да прејдеме на првиот дел од твојот коментар-прашања. Ќе кажам само едно, не се знаеме, влегувам овде на блог привлечен од насловот, читам за убава кампања, а сопственикот кој ја шири и подржува кампањата, има латиничен ник. Каде е кондикторноста која боде очи? Дадов една споредба за друг настан во минатиот коментар. Да заклучиме, јас и ти не се знаеме, јас само читам овде и гледам наслов на блог и ник, а дали ти навистина се залагаш во реалноста за ова е празен муабет.

Примерот за влакната и скелето, важи за мене, како и за тебе.

Остатокот од одговор коментарот препрочитај си го и најди си сама каде сама себе се порекнуваш, или да ти помогнам. Ако овде си три години, тоа значи повеќето блогери те познаваат и пак ќе те препознаваат и со кириличниот ник. Верувај за недела дена секој ќе се навикне на "новиот" кириличен ник, а колку

ми е познато овде и се служите и со линкање, така да нема да те промашат. А навистина неможам да сфатам кое е тоа големо значење бидејќи е латиничен. А верувај и јас немам ама ништо против латиницата, приватно и повеќе ја користам, таква ми е работата и кореспонденцијата, но секогаш кога сум во можност користам исклучиво кирилица, ова нормално неможам да го докажам овде, како и ти, како што кажав погоре. Немам ништо против ниту на јапонскиот, кинескиот, корејскиот и другите писма, но имам против кога на македонски блог, со пост, кампања за поддршка на кирилицата, самиот домаќин употребува латиница и немајќи аргументи на одбрана, ме убедува во нешто друго.

Би, ете што убаво изгледа и на кирилица, ракописно верувај ќе биде уште поубаво, светот го гледам во сите бои, затоа и оставив овде еден најдобронамерен коментар. Но правото на одлука е твое и само твое. Оправдувања и предавања не држат, постои само едно, подржуваме и почнуваме од себе со кампања или не. Само декларативно или и фактички. Поздрав

(кирилица | 2 Мај, 2008 - 23:33 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Леле стварно со тоа „поДржување“ како се научиле сите со едно Д да го пишуваат!! Колку ме иритира тоа...

Некој погоре спомна Мозила на македонски јазик...

Јас сум за тоа само ако корисникот не знае англиски. Една аналогича, во Грција користат Windows на грчки, Office на грчки, се` на грчки, нормално со грчко писмо... ама затоа па многу малце знаат англиски, а и оние што знаат имаат катастрофа акцент. Дури и во приватните училишта за англиски, професорите/ките имаат таков грчки бош акцент!! Имав прилика да живеам блиску до едно такво приватно училиште по англиски, и секогаш кога ќе поминував се слушаше како зборува професорката.... ужас! .. Мнооогу ретко да сретниш грк со прав британски или американски акцент..

Поентата ми е, користете софтвер на македонски само ако не разбирате англиски, во спротивно само на англиски, оти ќе го заборавите јазикот!!

(ReBeL | 1 Јуни, 2008 - 02:37 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

А, исто ме нервира што повеќето кирилични фонтови, кога се пишува со *искосени букви*, буквите Т и П излегуваат како бугарските ракописни Т и П (*т п*) гррррр >3

(ReBeL | 1 Јуни, 2008 - 02:47 | [логирај се](#) за да пишуваш коментари)

Кампањата се вика „Го чувам своето“.